

Klub Przyrodników

ul. 1 Maja 22, 66-200-Świebodzin
Konto: BZ WBK SA o/Świebodzin nr 28 1090 1593 0000 0001 0243 0645
tel./fax 068 3828236, e-mail: kp@kp.org.pl, http:// www.kp.org.pl

Postulaty przyrodnicze dotyczące planowania gospodarki leśnej na obszarach Natura 2000 oraz gospodarki leśnej w chronionych siedliskach przyrodniczych i w siedliskach chronionych gatunków (w tym zainwentaryzowanych w ramach inwentaryzacji'2007)

„Właściwy stan ochrony” siedliska przyrodniczego jest zdefiniowany w dyrektywie siedliskowej i polskiej ustawie o ochronie przyrody, a uszczegółowienia jego kryteriów znajdują się w europejskich dokumentach stanowiących podstawę ogólnoeuropejskiego monitoringu zasobów siedlisk przyrodniczych i gatunków:

1. Zasięg geograficzny typu siedliska przyrodniczego nie zmniejsza się i jednocześnie nie jest mniejsza od tzw. zasięgu referencyjnego (za który może być przyjęty np. zasięg wynikający z potencjału siedlisk albo zasięg notowany w niedawnej historii, jeżeli strategicznym celem ochrony w Polsce powinno być odtworzenie zanikłych stanowisk). W praktyce oznacza to obowiązek szczególnej troski o kresowe, rozproszone, izolowane lub wyznaczające granicę zasięgu stanowiska typów siedlisk przyrodniczych.
2. Powierzchnia siedliska przyrodniczego nie zmniejsza się i jednocześnie nie jest mniejsza od tzw. powierzchni referencyjnej (za którą może być przyjęta np. powierzchnia wynikająca z potencjału siedlisk albo areał siedliska notowany w niedawnej historii, jeżeli strategicznym celem ochrony powinno być odtworzenie zanikłych płatów). W praktyce gospodarki leśnej należałoby przejść nadleśnictwo – oraz każdy obszar Natura 2000 z osobna – jako ”jednostki kontrolne” powierzchni poszczególnych typów siedlisk przyrodniczych. W praktyce wymóg ten należałoby interpretować jako zakaz niszczenia zidentyfikowanych płatów siedlisk przyrodniczych i obowiązek czynnych starań o ich zachowanie gdyby zagrażały im czynniki zewnętrzne. Mimo bowiem że teoretycznie wymóg „nie zmniejszonego areału” może być spełniony także w ten sposób, że siedlisko z jednej strony jest niszczone, ale z drugiej odtwarza się na nie mniejszej powierzchni, to należy pamiętać, że odtwarzanie chronionych siedlisk przyrodniczych jest generalnie trudne i wątpliwe, a nawet jeżeli się udaje, to takie ”odtwarzające się” siedliska przyrodnicze zazwyczaj mają zwykle znacznie upośledzoną strukturę i funkcje.
3. Wszystkie typowe gatunki są we właściwym stanie ochrony (por. niżej). W praktyce oznacza to obowiązek zachowania – a nawet więcej: utrzymania na „naturalnym” poziomie - całej różnorodności biologicznej związanej z danym typem siedliska przyrodniczego. W praktyce należy tu zwrócić szczególną uwagę, że różnorodność biologiczna flory i fauny w polskich lasach nie jest szczególnie zagrożona, ale z wyjątkiem bardzo silnie zagrożonej grupy gatunków związanych ze starodrzewami, lasami charakterze naturalnym oraz z zasobami rozkładającego się drewna. Dlatego dla spełnienia tego kryterium szczególnie istotne w lasach będzie zachowanie niezmnieszonego udziału zwartych starodrzewi, fragmentów lasu ”oddanych spontanicznym procesom przyrodniczym”, fragmentów lasu zawierających stare drzewa, a także odtworzenie zasobów rozkładającego się drewna w lasach do poziomu umożliwiającego kształtowanie się naturalnych zespołów florystycznych i faunistycznych związanych z tym mikrobiotopem. Tylko bowiem takie fragmenty lasu i takie elementy jego struktury umożliwią przetrwanie najsilniej zagrożonych obecnie leśnych gatunków zwierząt, grzybów i roślin, a więc zachowanie leśnej różnorodności biologicznej.
4. Specyficzna dla danego typu siedliska przyrodniczego struktura i funkcje są zachowane. W praktyce oznacza to wymóg:
 - zachowania lub odtwarzania specyficznych cech siedliska (np. rzeczywiście 'bagiennego' uwilgotnienia w borach bagiennych, zalewów w niektórych ekosystemach lęgowych, „światłości” świetlistych dąbrów, ubóstwa borów chrobotkowych);
 - zachowania lub odtwarzania naturalnej struktury gatunkowej w drzewostanach siedlisk przyrodniczych (np. udziału graba w grądach);
 - stopniowego dążenia do eliminacji gatunków obcych geograficznie (dąb czerwony, dagleżja, świerk, modrzew) ekologicznie (np. sosna w kwaśnych buczynach i kwaśnych dąbrowach);
 - zapobieganiu synantropizacji runa (w tym zapobieganiu ekspansji neofitów w runie, np. niecierpka drobnokwiatowego);
 - zachowania lub odtworzenia możliwości zachodzenia naturalnych procesów kształtujących siedliska przyrodnicze (np. procesy eoliczne na wydmach, proces torfotwórczy na torfowiskach, powstawanie wykrotów w lasach, zamieranie pojedynczych drzew i powstawanie drobnych luk w drzewostanach leśnych);
 - zachowania kluczowych dla ekosystemu elementów struktury (np. stare drzewa i stare drzewostany w krajobrazie leśnym, zasoby rozkładającego się drewna w lasach, zob. też wyżej)

W praktyce wymóg „zachowania właściwej struktury i funkcji” należałoby też odczytać jako wymóg nie pogarszania struktury drzewostanów pod względem ocenionego indywidualnie dla każdego drzewostanu stanu ochrony. Można więc zaakceptować że gospodarka leśna będzie czasowo wyprowadzała poszczególne drzewostany ze stanu „A” do stanu „B” lub „C”, ale musi ona być tak zaplanowana, by w skali ”jednostki kontrolnej” (nadleśnictwo i każdy obszar Natura 2000 z osobna) struktura stanów A;B;C nawet chwilowo nie pogarszała się.

Ponieważ struktura i funkcje ekosystemu (siedliska przyrodniczego) w pełni wykształcają się i wyrażają dopiero w drzewostanach starszych (orientacyjnie > 100-letnich), wymóg nie pogarszania struktury i funkcji należy też przełożyć na wymóg nie pogarszania struktury wiekowej drzewostanów (takiego planowania, by udział zwartych drzewostanów ponad 100 letnich – nie zaliczając do nich drzewostanów KO i KDO) w okresie urzędziowym nie zmniejszył się.

5. Istnieją korzystne perspektywy dla zachowania właściwego stanu ochrony siedliska również w przyszłości. W praktyce postulat ten przekłada się na postulat „utrwalenia” decyzji niezbędnych dla zachowania właściwego stanu ochrony, np. w formie

utworzenia z części siedlisk przyrodniczych odpowiednich „krajowych” form ochrony przyrody, aplikacji programów rolnosrodowiskowych na łąkach, zapisania i uwzględnienia odpowiednich reguł w planie urządzenia lasu itp.

W tabeli zestawiliśmy ramowe, standardowe wytyczne, które naszym zdaniem są niezbędne do zachowania w lasach siedlisk przyrodniczych Natura 2000 we właściwym stanie ochrony, zgodnym z powyższymi kryteriami.

Podobnie zdefiniowany jest „właściwy stan ochrony” gatunku. Oznacza on, że

1. Zasięg geograficzny gatunku nie zmniejsza się i jednocześnie nie jest mniejsza od tzw. zasięgu referencyjnego (za który może być przyjęty np. zasięg notowany w niedawnej historii, jeżeli strategicznym celem ochrony w Polsce powinno być odtworzenie zanikłych stanowisk). W praktyce oznacza to obowiązek szczególnej troski o kresowe, rozproszone, izolowane lub wyznaczające granicę zasięgu stanowiska gatunków.
2. Liczebność gatunku nie zmniejsza się i jednocześnie nie jest mniejsza od tzw. liczebności referencyjnej (za którą może być przyjęta np. liczebność a notowany w niedawnej historii, jeżeli strategicznym celem ochrony powinno być jej odtworzenie). Równocześnie rozrodczość, śmiertelność i struktura wiekowa populacji gatunku powinna być nie zmniejszona i gwarantować trwałość populacji. W praktyce gospodarki leśnej należałoby przyjąć nadleśnictwo – oraz każdy obszar Natura 2000 z osobną – jako „jednostki kontrolne” liczebności gatunków Natura 2000. Należy zwrócić szczególną uwagę na sytuacje, w których liczebność gatunku w krótkim okresie jest wprawdzie stabilna, ale zaburzona jest jego rozrodczość i struktura wiekowa (np. żółw błotny)- sytuacje takie zwykle wymagają specjalnych działań, w tym czynnej ochrony.
3. Siedlisko gatunku znajduje się „we właściwym stanie ochrony”. Szczególne znaczenie ma tu zachowanie całych ekosystemów i elementów struktury ekosystemu, które są szczególnie ważne dla gatunku, na przykład:
 - zasoby rozkładającego się drewna o odpowiednich rozmiarach dla owadów ksylobiontycznych;
 - wilgotne łąki i zmiennowilgotne łąki trzęślicowe dla motyli łąkowych;
 - zasoby roślin pokarmowych dla motyli;
 - sąsiedztwo starych drzewostanów i użytkowanych łąk dla orlika;
 - bagna i trudno dostępne olsy dla żurawia;
 - ciepłolubne, otwarte murawki w sąsiedztwie zbiorników wodnych dla żółwia błotnego;
 - itp.
4. Istnieją korzystne perspektywy dla zachowania właściwego stanu ochrony gatunku również w przyszłości. W praktyce postulat ten przekłada się na postulat „utrwalenia” decyzji niezbędnych dla zachowania właściwego stanu ochrony, np. w formie utworzenia z części stanowisk i siedlisk odpowiednich „krajowych” form ochrony przyrody, aplikacji programów rolnosrodowiskowych na łąkach, zapisania i uwzględnienia odpowiednich reguł w planie urządzenia lasu itp.

Ochrona gatunków jest zwykle trudniejsza do zaplanowania niż ochrona siedlisk przyrodniczych, ponieważ musi uwzględniać specyficzne wymagania każdego gatunku i w znacznie większym zakresie niż ochrona siedlisk przyrodniczych – musi być każdorazowo dostosowana do sytuacji lokalnej. Znacznie trudniejsze jest więc sformułowanie w tym przypadku „standardowych” postulatów. Mimo to, dla niektórych gatunków objętych dyrektywą siedliskową, a poddanych w 2007r. inwentaryzacji lasach państwowych, próbę taką podjęliśmy w załączniku.

Zasady analogiczne do powyższych dotyczą ochrony gatunków ptaków i ich siedlisk. W naszej opinii zakres wymogów wynikających z dyrektywy ptasiej sprowadza się generalnie do:

- zachowania nie zmienionej struktury krajobrazu leśnego, w tym łąk śródleśnych, śródleśnych bagien, oczek wodnych itp.;
- zachowania w stanie naturalnym cieków, rzek oraz ich brzegów (wraz ze zboczami dolin rzecznych, obrywami i osuwiskami na tych zboczach itp.)
- zachowania i odtworzenia uwilgotnienia siedlisk wilgotnych i bagiennych;
- zachowania nie pogorszonej struktury wiekowej drzewostanów(tj. nie obniżonego, nawet chwilowo, udziału drzewostanów ponad 100-letnich);
- zachowania (w tym wstrzymywania użytkowania) drzewostanów zidentyfikowanych jako szczególnie ważne dla ptaków (w tym wchodzących w skład stref ochrony gatunków strefowych oraz stanowiących „obszary funkcjonalne” 6 gatunków inwentaryzowanych w 2007 r.
- zachowania (w tym wstrzymywania użytkowania) części starych drzewostanów bukowych, zwłaszcza gdy stanowią wyspy lub wyspocę kompleksy wśród dominujących drzewostanów sosnowych (istotne biotopy dla kilku gatunków dyrektywowych);
- odbudowy zasobów rozkładającego się drewna oraz udziału drzew martwych i zamierających w lasach;
- zachowanie i odtworzenie pełnej struktury gatunkowej gatunków drzewiastych w lasach, w tym troska o podniesienie udziału gatunków drzew „dziupłotwórczych” (szczególnie grab oraz stare osobniki brzozy, olszy, osiki)

**TYPOWE REKOMENDACJE DOTYCZĄCE OCHRONY LUB ZAGOSPODAROWANIA „SIEDLISK PRZYRODNICZYCH NATURA 2000”
ZINWENTARYZOWANYCH W LASACH PAŃSTWOWYCH**

LEŚNE SIEDLISKA PRZYRODNICZE

Kod	Nazwa	Rekomendacje dotyczące ochrony i zagospodarowania
2180	Lasy mieszane i bory na wydmach nadmorskich	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Jeżeli są to niewielkie powierzchnie, to wyłączyć je z użytkowania rębne; jeżeli większe – można użytkować je rębnią V, ale w każdym razie bez stosowania cięć zupełnych. ☐ Najcenniejsze i najlepiej zachowane przykłady siedliska przyrodniczego wyłączyć z użytkowania i chronić jako „powierzchnie referencyjne”, ew. objąć ochroną rezerwatową.
9110	Kwaśne buczyny	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Najcenniejsze i najlepiej zachowane przykłady siedliska przyrodniczego wyłączyć z użytkowania i chronić jako „powierzchnie referencyjne”, ew. objąć ochroną rezerwatową – tak żeby w każdym nadleśnictwie istniał przykład „buczyn rozwijających się w naturalny sposób” o powierzchni co najmniej ok. 30-50 ha. ☐ Pozostałe mogą być zagospodarowane jak dotychczas, rębnią częściową, ale ze wzmoczoną troską o zachowanie i odtworzenie zasobów rozkładającego się drewna oraz o zachowanie nienaruszonych fragmentów starych drzewostanów. W każdym cięciu rębnym pozostawiać konsekwentnie na przyszłe pokolenie 5% drzewostanu lecz nie mniej niż 0,5 ha w postaci zwartego fragmentu. Pozostawiać drzewa zamierające i martwe, tak by osiągnąć zasoby rozkładającego się drewna w wysokości co najmniej 10% dojrzałego drzewostanu. ☐ Planując cięcia rębne, dbać by w ich wyniku nie pogorszyła się „struktura stanu ochrony” buczyn w skali nadleśnictwa ani nie zmniejszył się udział drzewostanów ponad 100-letnich. ☐ Dopuszczać na LMśw docelowy skład gatunkowy drzewostanów w postaci czysto Bk, co najwyżej z domieszką Dbb i stosować go konsekwentnie do kwaśnych buczyn. Nie wprowadzać w odnowieniach sosny. Nie wprowadzać dęba na gniazdach. ☐ W przypadku płatów zniekształconych z I piętrzem sosnowym, przebudowywać w kierunku unaturalnienia cięciami trzebieżowymi lub RbIIa wyprowadzając II piętro (nie stosować natomiast cięcia zupełnego w rębni IIIa). ☐ Nie wprowadzać daglezji, dębu czerwonego, modrzewia, świerka i innych gatunków geograficznie obcych. ☐ Stopniowo eliminować „zniekształcenia”, np. usuwać sosnę i gatunki geograficznie obce w cięciach trzebieżowych
9130	Żyzne buczyny	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Najcenniejsze i najlepiej zachowane przykłady siedliska przyrodniczego wyłączyć z użytkowania i chronić jako „powierzchnie referencyjne”, ew. objąć ochroną rezerwatową – tak żeby w każdym nadleśnictwie istniał przykład „buczyn rozwijających się w naturalny sposób” o powierzchni co najmniej ok. 30-50 ha. ☐ Pozostałe mogą być zagospodarowane jak dotychczas, rębnią częściową, ale ze wzmoczoną troską o zachowanie i odtworzenie zasobów rozkładającego się drewna oraz o zachowanie nienaruszonych fragmentów starych drzewostanów. W każdym cięciu rębnym pozostawiać konsekwentnie na przyszłe pokolenie 5% drzewostanu lecz nie mniej niż 0,5 ha w postaci zwartego fragmentu. Pozostawiać drzewa zamierające i martwe, tak by osiągnąć zasoby rozkładającego się drewna w wysokości co najmniej 10% dojrzałego drzewostanu. ☐ Planując cięcia rębne, dbać by w ich wyniku nie pogorszyła się „struktura stanu ochrony” buczyn w skali nadleśnictwa ani nie zmniejszył się udział drzewostanów ponad 100-letnich. ☐ Dopuszczać na LMśw docelowy skład gatunkowy drzewostanów w postaci czysto Bk, co najwyżej z domieszką Dbb i stosować go konsekwentnie do kwaśnych buczyn. Nie wprowadzać w odnowieniach sosny. Nie wprowadzać dęba na gniazdach. ☐ W przypadku płatów zniekształconych z I piętrzem sosnowym, przebudowywać w kierunku unaturalnienia cięciami trzebieżowymi lub RbIIa wyprowadzając II piętro (nie stosować natomiast cięcia zupełnego w rębni IIIa). ☐ Nie wprowadzać daglezji, dębu czerwonego, modrzewia, świerka i innych gatunków geograficznie obcych. ☐ Stopniowo eliminować „zniekształcenia”, np. usuwać sosnę i gatunki geograficznie obce w cięciach trzebieżowych
9150	Cieplolubne buczyny storczykowe	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Wszystkie płaty w Polsce niżowej wymagają wyłączenia z gospodarki i ochrony rezerwatowej.
9160	Grąd subatlantycki	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Najcenniejsze i najlepiej zachowane przykłady siedliska przyrodniczego wyłączyć z użytkowania i chronić jako „powierzchnie referencyjne”, ew. objąć ochroną rezerwatową – tak żeby w każdym nadleśnictwie istniał przykład „grądów rozwijających się w naturalny sposób” o powierzchni co najmniej ok. 30-50 ha. ☐ Pozostałe mogą być zagospodarowane rębniami złożonymi, ale ze wzmoczoną troską o odnowienie graba, lipy, klonu itp. oraz o zachowanie i odtworzenie zasobów rozkładającego się drewna oraz o zachowanie nienaruszonych fragmentów starych drzewostanów. W każdym cięciu rębnym pozostawiać konsekwentnie na przyszłe pokolenie 5% drzewostanu lecz nie mniej niż 0,5 ha w postaci zwartego fragmentu. Pozostawiać drzewa zamierające i martwe, tak by osiągnąć zasoby rozkładającego się drewna w wysokości co najmniej 10% dojrzałego drzewostanu. Nie eliminować starych brzoź, osik, olsz i grabów (gatunki „dziuplotwórcze”)

		<ul style="list-style-type: none"> ☐ Planując cięcia rębne, dbać by w ich wyniku nie pogorszyła się „struktura stanu ochrony” grądów w skali nadleśnictwa ani nie zmniejszył się udział drzewostanów ponad 100-letnich. ☐ Dopuszczać na Lśw docelowy skład gatunkowy drzewostanów w postaci Gb-Db, Lp-Db oraz Bk-Gb-Db i stosować go konsekwentnie do grądów. Nie wprowadzać w odnowieniach sosny. Ograniczyć promowanie buka na rzecz promowania grabu i lipy. ☐ W przypadku płatów zniekształconych z I piętrzem sosnowym, przebudowywać w kierunku unaturalnienia – lecz bez stosowania cięcia zupełnego (a więc raczej rębnią IIIb niż IIIa). ☐ Nie wprowadzać daglezji, dębu czerwonego, modrzewia, świerka i innych gatunków geograficznie obcych. ☐ Stopniowo eliminować „zniekształcenia”, np. usuwać sosnę i gatunki geograficznie obce w cięciach trzebieżowych.
9170	Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Najcenniejsze i najlepiej zachowane przykłady siedliska przyrodniczego wyłączyć z użytkowania i chronić jako „powierzchnie referencyjne”, ew. objąć ochroną rezerwatową – tak żeby w każdym nadleśnictwie istniał przykład „grądów rozwijających się w naturalny sposób” o powierzchni co najmniej ok. 30-50 ha. ☐ Pozostałe mogą być zagospodarowane rębniami złożonymi, ale ze wzmoczoną troską o odnowienie grabu i lipy oraz o zachowanie i odtworzenie zasobów rozkładającego się drewna oraz o zachowanie nienaruszonych fragmentów starych drzewostanów. W każdym cięciu rębnym pozostawiać konsekwentnie na przyszłe pokolenie 5% drzewostanu lecz nie mniej niż 0,5 ha w postaci zwartej fragmentu. Pozostawiać drzewa zamierające i martwe, tak by osiągnąć zasoby rozkładającego się drewna w wysokości co najmniej 10% dojrzałego drzewostanu. Nie eliminować starych brzoź, osik, olsz i grabów (gatunki „dziuplotwórcze”). ☐ Planując cięcia rębne, dbać by w ich wyniku nie pogorszyła się „struktura stanu ochrony” grądów w skali nadleśnictwa ani nie zmniejszył się udział drzewostanów ponad 100-letnich. ☐ Dopuszczać na Lśw docelowy skład gatunkowy drzewostanów w postaci Gb-Db, Lp-Db oraz Gb-Lp i stosować go konsekwentnie do grądów. Nie wprowadzać w odnowieniach sosny. Ograniczyć promowanie buka na rzecz promowania grabu i lipy. ☐ W przypadku płatów zniekształconych z I piętrzem sosnowym, przebudowywać w kierunku unaturalnienia – lecz bez stosowania cięcia zupełnego (a więc raczej rębnią IIIb niż IIIa). ☐ Nie wprowadzać daglezji, dębu czerwonego, modrzewia, świerka i innych gatunków geograficznie obcych. ☐ Stopniowo eliminować „zniekształcenia”, np. usuwać sosnę i gatunki geograficznie obce w cięciach trzebieżowych.
9180	Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Wyłączyć z normalnego użytkowania rębne. ☐ Zaplanować i wdrożyć ochronę każdego płatu indywidualnie
9190	Kwaśne dąbrowy	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Najcenniejsze i najlepiej zachowane przykłady siedliska przyrodniczego wyłączyć z użytkowania i chronić jako „powierzchnie referencyjne”, ew. objąć ochroną rezerwatową – tak żeby docelowo w każdym nadleśnictwie istniał przykład „dąbrów rozwijających się w naturalny sposób” o powierzchni co najmniej ok. 30-50 ha. ☐ Pozostałe mogą być zagospodarowane różnymi rodzajami rębni, ale z założeniem hodowli drzewostanu dębowego oraz o zachowanie i odtworzenie zasobów rozkładającego się drewna oraz zachowanie nienaruszonych fragmentów starych drzewostanów. W każdym cięciu rębnym pozostawiać konsekwentnie na przyszłe pokolenie 10% drzewostanu lecz nie mniej niż 0,5 ha w postaci zwartej fragmentu. Pozostawiać drzewa zamierające i martwe, tak by osiągnąć zasoby rozkładającego się drewna w wysokości co najmniej 10% dojrzałego drzewostanu. ☐ Dopuszczać typ gospodarczy drzewostanu czysto Dbb oraz Bk-Dbb i konsekwentnie stosować go do kwaśnych buczyn. Hodować drzewostany dębowe co najwyżej z domieszką sosny. ☐ W przypadku płatów zniekształconych z I piętrzem sosnowym, przebudowywać w kierunku unaturalnienia cięciami trzebieżowymi lub Rb IIa, wyprowadzając II piętro (nie stosować natomiast cięcia zupełnego w rębni IIIa). ☐ Nie wprowadzać dębu czerwonego, modrzewia, daglezji, świerka i innych gatunków geograficznie obcych. ☐ Stopniowo eliminować „zniekształcenia”, np. usuwać sosnę i gatunki geograficznie obce w cięciach trzebieżowych.
91D0*	Bory i lasy bagienne	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Wyłączyć z użytkowania rębne i trzebieży późnych; ☐ Poza zasięgiem geograficznym świerka usuwać ten gatunek z młodych drzewostanów w cięciach pielęgnacyjnych; ☐ Nie konserwować rowów odwadniających; ☐ Rozważyć, czy dla odtworzenia „bagiennych” warunków wodnych nie byłoby zasadne zablokowanie rowów odwadniających.
91E0*	Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Najcenniejsze i najlepiej zachowane przykłady siedliska przyrodniczego wyłączyć z użytkowania i chronić jako „powierzchnie referencyjne”, ew. objąć ochroną rezerwatową – tak żeby docelowo w każdym nadleśnictwie istniał przykład „łęgów rozwijających się w naturalny sposób” o powierzchni co najmniej ok. 30-50 ha. ☐ Wykluczyć użytkowanie rębnią zupełną (I). ☐ Pozostałe płaty mogą być zagospodarowane rębniami złożonymi, ale ze wzmoczoną troską o zachowanie i odtworzenie zasobów rozkładającego się drewna oraz o zachowanie nienaruszonych fragmentów starych drzewostanów. W każdym cięciu rębnym pozostawiać konsekwentnie na przyszłe pokolenie 5% drzewostanu lecz nie

		<p>mniej niż 0,5 ha w postaci zwartej fragmentu. Pozostawiać drzewa zamierające i martwe, tak by osiągnąć zasoby rozkładającego się drewna w wysokości co najmniej 10% dojrzałego drzewostanu. Nie eliminować starych brzoź, osik, olsz i grabów (gatunki „dziuplotwórcze”).</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Planując cięcia rębne, dbać by w ich wyniku nie pogorszyła się „struktura stanu ochrony” łągów w skali nadleśnictwa ani nie zmniejszył się udział drzewostanów ponad 100-letnich. ☐ Jeżeli w drzewostanie występuje jesion, wiąz, dąb, zachować udział tych gatunków także w odnowieniach. ☐ Eliminować gatunki obcego pochodzenia (np. topola kanadyjska; dotyczy także warstwy krzewów). ☐ Tolerować lokalne zabagnianie się z naturalnych przyczyn, tolerować działalność bobrów. ☐ W przypadku łągów źródłiskowych, koniecznie wyłączyć je z użytkowania, a także w sąsiadujących drzewostanach nie wykonywać cięć zupełnych na odległość 2 wysokości drzewostanu od skraju łągu źródłiskowego.
91F0	Łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Najcenniejsze i najlepiej zachowane przykłady siedliska przyrodniczego wyłączyć z użytkowania i chronić jako „powierzchnie referencyjne”, ew. objąć ochroną rezerwatową – tak żeby w każdym nadleśnictwie istniał przykład „łągów rozwijających się w naturalny sposób”. ☐ Pozostałe mogą być zagospodarowane rębiami złożonymi, ale ze wzmoczoną troską o odnowienie wiązu i jesionu oraz o zachowanie i odtworzenie zasobów rozkładającego się drewna oraz o zachowanie nienaruszonych fragmentów starych drzewostanów. W każdym cięciu rębnym pozostawiać konsekwentnie na przyszłe pokolenie 5% drzewostanu lecz nie mniej niż 0,5 ha w postaci zwartej fragmentu. Pozostawiać drzewa zamierające i martwe, tak by osiągnąć zasoby rozkładającego się drewna w wysokości co najmniej 10% dojrzałego drzewostanu. ☐ Wykluczyć użytkowanie rębnią zupełną (I). ☐ Planując cięcia rębne, dbać by w ich wyniku nie pogorszyła się „struktura stanu ochrony” łągów w skali nadleśnictwa ani nie zmniejszył się udział drzewostanów ponad 100-letnich. ☐ Eliminować gatunki obcego pochodzenia (np. topola kanadyjska; dotyczy także warstwy krzewów). ☐ Rozważyć, czy nie są potrzebne i możliwe działania unaturalniające warunki wodne (przywracające przynajmniej sporadyczny zalew wodami rzecznyymi)
91I0*	Cieplolubne dąbrowy	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Wyłączyć z normalnego użytkowania rębno. ☐ Zaplanować i wdrożyć ochronę każdego płatu indywidualnie ☐ Może być potrzebne usuwanie podrostów i podszytów.
91P0	Świątokrzyski bór jodłowy	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Najcenniejsze i najlepiej zachowane przykłady siedliska przyrodniczego wyłączyć z użytkowania i chronić jako „powierzchnie referencyjne”, ew. objąć ochroną rezerwatową; ☐ Zagospodarowywać rębnią V, stosując wyłącznie naturalne odnowienia, formować strukturę wielogeneracyjną i wielopiętrową; ☐ Unikanie przerzedzania drzewostanu i prześwietlania dna lasu; ☐ Wzmoczona troska o zachowanie i odtworzenie zasobów rozkładającego się drewna. Pozostawiać drzewa zamierające i martwe, tak by osiągnąć zasoby rozkładającego się drewna w wysokości co najmniej 10% dojrzałego drzewostanu; ☐ W przypadku płatów zniekształconych, np. jedlin rozwijających się pod drzewostanem sosnowym, przebudowywać w kierunku jedliny trzebieżami.
91T0	Sosnowy bór chrobotkowy	<ul style="list-style-type: none"> ☐ W przypadku drzewostanów niskiej bonitacji, wyłączyć je z użytkowania i chronić jako „powierzchnie referencyjne”, ew. objąć ochroną rezerwatową ☐ W starych drzewostanach zawiesić cięcia rębne co najmniej do czasu wyjaśnienia, jak skutecznie można chronić bory chrobotkowe. ☐ Przy zabiegach pielęgnacyjnych (CP, TW) w młodszych drzewostanach wnosić biomasę, a nie pozostawiać ją na dnie lasu. ☐ Nie wprowadzać podszytów, usunąć je gdy wprowadzono je dawniej.
9410	Górskie bory świerkowe i świerkowo-jodłowe	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Zagospodarowywać „według potrzeb hodowlanych i ochronnych”, z wykorzystaniem wszystkich metod sztuki leśnej z wyłączeniem cięć zupełnych; ☐ Bezwzględnie pozostawiać cały posusz jałowy; doprowadzić do stanu, którym las będzie zasobny w rozkładające się drewno; ☐ Ew. wprowadzanie odnowień sztucznych przez sadzenie w biogrupach z wykorzystaniem osłony przez martwe pniaki i szczątki martwych drzew; ☐ Tolerować powstałe spontanicznie zapusty brzożowe i jarzębinowe; ☐ Zatorfienia w borach górskich wyłączyć z zagospodarowania i pozostawić spontanicznym procesom przyrodniczym ☐ Strefę górnej granicy lasu i wierzchołkowe rozrzedzenia zbliżonego granicy lasu wyłączyć z zagospodarowania i pozostawić spontanicznym procesom przyrodniczym.

NIELEŚNE SIEDLISKA PRZYRODNICZE

Kod	Nazwa	Rekomendacje dotyczące ochrony i zagospodarowania
2330	Wydmy sródładowe	☐ Nie zalesiać ☐ Nie pozyskiwać piasku i nie dopuszczać do takiego pozyskania ☐ Nie używać dróg leśnych zniekształcających wydmy ☐ Rozważyć usunięcie dawniej nasadzonych drzew i krzewów.
3110	Jeziora lobeliowe	☐ Nie wydzierzawiać do hodowli ryb. ☐ Nie lokalizować obiektów rekreacyjnych. ☐ Nie udostępniać do wędkowania. ☐ Nie odprowadzać wody z systemów melioracyjnych, zamknąć takie odprowadzenia jeżeli istnieją. ☐ Nie wykonywać cięć zupełnych na 2 wysokości drzewostanu od brzegu.
3140	Jeziora ramienicowe	☐ Nie wydzierzawiać do hodowli ryb. ☐ Zachować ostrożność w udostępnianiu do wędrowania i rekreacji ☐ Nie odprowadzać wody z systemów melioracyjnych, zamknąć takie odprowadzenia jeżeli istnieją. ☐ Nie wykonywać cięć zupełnych na 2 wysokości drzewostanu od brzegu.
3150	Jeziora eutroficzne i starorzecza	☐ Nie wydzierzawiać do intensywnej hodowli ryb, choć można wydzierzawiać do ekstensywnych zarybień na cele wędkarskie. ☐ Zachować ostrożność w udostępnianiu do wędrowania i rekreacji ☐ Nie odprowadzać wody z systemów melioracyjnych, zamknąć takie odprowadzenia jeżeli istnieją. ☐ Nie wykonywać cięć zupełnych na 2 wysokości drzewostanu od brzegu.
3160	Jeziora dystroficzne	☐ Nie wydzierzawiać do hodowli ryb. ☐ Nie lokalizować obiektów rekreacyjnych. ☐ Nie udostępniać do wędkowania. ☐ Nie odprowadzać wody z systemów melioracyjnych, zamknąć takie odprowadzenia jeżeli istnieją. ☐ Nie wykonywać cięć zupełnych na 2 wysokości drzewostanu od brzegu.
3260	Rzeki włosienicznikowe	☐ Nie regulować, tolerować naturalną dynamikę rzeki ☐ Nie piętrzyć ☐ Nie wykonywać cięć zupełnych na 2 wysokości drzewostanu od brzegu.
4010	Wilgotne wrzosowiska	☐ Zaplanować indywidualnie ochronę każdego płatu ☐ Zwykle konieczne zabiegi ochrony czynnej
4030	Suche wrzosowiska	☐ Nie zalesiać ☐ Nie dopuszczać do zarośnięcia ☐ Zwykle konieczne zabiegi ochrony czynnej ☐ Możliwe użytkowanie „pszczelarskie”
6110	Wapienne murawy naskalne	☐ Zaplanować indywidualnie ochronę każdego płatu ☐ Niekiedy konieczne zabiegi ochrony czynnej ☐ Jeżeli dla ochrony roślinności naskalnej specjalista nie orzekł takiej potrzeby, nie wykonywać cięć zupełnych na 2 wysokości drzewostanu od skały.
6120*	Ciepłolubne murawy napiaskowe	☐ Nie zalesiać ☐ Nie pozyskiwać piasku i nie dopuszczać do takiego pozyskania ☐ Rozważyć usunięcie dawniej nasadzonych drzew i krzewów. ☐ Wskazane użytkowanie pastwiskowe (można stosować pakiet rolnośrodowiskowy)
6210*	Murawy kserotermiczne	☐ Nie zalesiać

		☐ Zaplanować indywidualnie ochronę każdego płatu ☐ Rozważyć usunięcie dawniej nasadzonych drzew i krzewów. ☐ Wskazane użytkowanie pastwiskowe (można stosować pakiet rolnośrodowiskowy)
6230*	Murawy bliźniczkowe	☐ Nie zalesiać ☐ Nie zajmować pod inwestycje, zbiorniki retencyjne itp. ☐ Wskazane użytkowanie pastwiskowe (można stosować pakiet rolnośrodowiskowy)
6410	Łąki trzęślicowe	☐ Nie zalesiać ☐ Nie zajmować pod inwestycje, zbiorniki retencyjne itp. ☐ Nie odwadniać, nie konserwować rowów odwadniających ☐ Kosić po 15.09 co drugi rok, usuwając pokos (można stosować pakiet rolnośrodowiskowy)
6430	Ziołorośla górskie, ziołorośla nadrzeczne	☐ Pozostawić do naturalnej sukcesji. ☐ Nie zajmować pod inwestycje, zbiorniki retencyjne itp. ☐ Nie zalesiać, nie kosić, nie odwadniać
6440	Łąki selernicowe	☐ Nie zalesiać ☐ Nie odwadniać, nie konserwować rowów odwadniających ☐ Nie zajmować pod inwestycje, zbiorniki retencyjne itp. ☐ Kosić po 15.09, usuwając pokos (można stosować pakiet rolnośrodowiskowy)
6510	Łąki świeże	☐ Nie zalesiać ☐ Nie zajmować pod inwestycje, zbiorniki retencyjne itp. ☐ Postaci wilgotnych nie odwadniać, nie konserwować rowów odwadniających. ☐ Kosić po 15.06, usuwając pokos (można stosować pakiet rolnośrodowiskowy).
6520	Łąki konietlicowe	☐ Nie zalesiać ☐ Nie zajmować pod inwestycje, zbiorniki retencyjne itp. ☐ Postaci wilgotnych nie odwadniać, nie konserwować rowów odwadniających. ☐ Kosić po 15.06, usuwając pokos (można stosować pakiet rolnośrodowiskowy).
7110*	Torfowiska wysokie	☐ Nie odwadniać, nie konserwować rowów odwadniających. ☐ Nie zalesiać. ☐ Rozważyć zablokowanie rowów odwadniających. ☐ Nie przeznaczać pod kopanie zbiorników retencyjnych. ☐ Zaplanować indywidualnie ochronę każdego płatu ☐ Nie wykonywać cięć zupełnych na 2 wysokości drzewostanu od krawędzi torfowiska.
7120	Zniekształcone torfowiska wysokie	☐ Nie odwadniać, nie konserwować rowów odwadniających ☐ Rozważyć zablokowanie rowów odwadniających. ☐ Nie zalesiać. ☐ Rozważyć usunięcie dawniej wprowadzonych drzew. ☐ Nie przeznaczać pod kopanie zbiorników retencyjnych. ☐ Zaplanować indywidualnie ochronę każdego płatu ☐ Nie wykonywać cięć zupełnych na 2 wysokości drzewostanu od krawędzi torfowiska.
7140	Torfowiska przejściowe	☐ Nie odwadniać, nie konserwować rowów odwadniających ☐ Rozważyć zablokowanie rowów odwadniających. ☐ Nie zalesiać. ☐ Rozważyć usunięcie dawniej wprowadzonych drzew. ☐ Nie przeznaczać pod budowę zbiorników retencyjnych.

		☐ Nie wykonywać cięć zupełnych na 2 wysokości drzewostanu od krawędzi torfowiska.
7150	Przygielkowiska	☐ Nie odwadniać, nie konserwować rowów odwadniających ☐ Rozważyć zablokowanie rowów odwadniających. ☐ Nie zalesiać. ☐ Rozważyć usunięcie dawniej wprowadzonych drzew. ☐ Nie przeznaczать pod kopanie zbiorników retencyjnych. ☐ Zaplanować indywidualnie ochronę każdego płatu ☐ Nie wykonywać cięć zupełnych na 2 wysokości drzewostanu od krawędzi torfowiska.
7210*	Torfowiska nakredowe	☐ Nie odwadniać, nie konserwować rowów odwadniających ☐ Zaplanować indywidualnie ochronę każdego płatu ☐ Nie podejmować działań ochronnych bez opinii specjalisty. ☐ Nie zalesiać. ☐ Nie przeznaczать pod budowę kopanie zbiorników retencyjnych. ☐ Nie wykonywać cięć zupełnych na 2 wysokości drzewostanu od krawędzi torfowiska.
7220*	Źródłiska wapienne	☐ Chronić biernie ☐ Nie wykonywać cięć zupełnych na 2 wysokości drzewostanu od krawędzi misy źródłiskowej / krawędzi torfowiska w którym znajduje się źródło / krawędzi osadów wapiennych.
7230	Torfowiska alkaliczne	☐ Nie odwadniać, nie konserwować rowów odwadniających ☐ Zaplanować indywidualnie ochronę każdego płatu ☐ Nie podejmować działań ochronnych ani koszenia bez opinii specjalisty. ☐ Nie zalesiać. ☐ Nie przeznaczать pod budowę kopanie zbiorników retencyjnych. ☐ Nie wykonywać cięć zupełnych na 2 wysokości drzewostanu od krawędzi torfowiska. ☐ Niekiedy celowe koszenie raz na dwa lata (można stosować pakiet rolnośrodowiskowy), lecz wymaga to opinii specjalisty
8150	Gołoborza krzemianowe	☐ Chronić biernie ☐ Nie wykonywać cięć zupełnych na 2 wysokości drzewostanu od skraju gołoborza.
8160*	Gołoborza wapienne	☐ Chronić biernie ☐ Nie wykonywać cięć zupełnych na 2 wysokości drzewostanu od skraju gołoborza.
8210	Skąły wapienne z roślinnością szczelinową	☐ Zaplanować indywidualnie ochronę każdego płatu ☐ Niekiedy konieczne zabiegi ochrony czynnej ☐ Jeżeli dla ochrony roślinności naskalnej specjalista nie orzekł takiej potrzeby, nie wykonywać cięć zupełnych na 2 wysokości drzewostanu od skały.
8220	Skąły krzemianowe z roślinnością szczelinową	☐ Zaplanować indywidualnie ochronę każdego płatu ☐ Niekiedy konieczne zabiegi ochrony czynnej ☐ Jeżeli dla ochrony roślinności naskalnej specjalista nie orzekł takiej potrzeby, nie wykonywać cięć zupełnych na 2 wysokości drzewostanu od skały.
8230	Krzemianowe murawy naskalne	☐ Zaplanować indywidualnie ochronę każdego płatu ☐ Niekiedy konieczne zabiegi ochrony czynnej ☐ Jeżeli dla ochrony roślinności naskalnej specjalista nie orzekł takiej potrzeby, nie wykonywać cięć zupełnych na 2 wysokości drzewostanu od skały.

GATUNKI ROŚLIN

Gatunek	Rekomendacje dotyczące stanowisk i siedlisk
Rzepik szczeciniasty	☐ Chronić przed przypadkowym zniszczeniem;

	☐ Nie użytkować rębnie drzewostanów na stanowisku (pozostawić biogrupę co najmniej na 1 wysokość drzewostanu od stanowiska rzepika);
Sasanka otwarta	☐ Nie użytkować rębnie drzewostanów na stanowisku (pozostawić biogrupę co najmniej na 1 wysokość drzewostanu od stanowiska sasanki); ☐ Usuwać zacieńający stanowisko podszyt i podrost; ☐ W razie potrzebny przerzedzić i prześwietlić drzewostan główny; ☐ Chronić przed przypadkowym zniszczeniem.
Selery błotne	☐ Użytkować łąkę w reżimie łąki trzęślicowej (kosić co drugi rok po 15.09 i koniecznie zabierać pokos); ☐ Nie zmieniać warunków wodnych na stanowisku
Leniec bezpodkwiatkowy	☐ Nie użytkować rębnie drzewostanów na stanowisku (pozostawić biogrupę co najmniej na 1 wysokość drzewostanu od stanowiska sasanki); ☐ Usuwać zacieńający stanowisko podszyt i podrost; ☐ W razie potrzebny przerzedzić i prześwietlić drzewostan główny; ☐ Chronić przed przypadkowym zniszczeniem.
Inne gatunki	☐ W żaden sposób nie przekształcać biotopów, w których zostały stwierdzone; ☐ Indywidualna ochrona każdego stanowiska powinna być zaplanowana przez specjalistów

GATUNKI ZWIERZĄT

Gatunek	Rekomendacje dotyczące stanowisk i siedlisk
Kozioróg dębosz, zgniotek cynobrowy, pachnica dębowa, jelonek rogacz, konarek tajgowy, rozmiarz kolweński, nadobnica alpejska,	☐ Bezwzględnie pozostawić drzewa, na których stwierdzono występowanie (w przypadku ich zamierania – do naturalnej śmierci i rozkładu) i wszystkie podobne drzewa w sąsiedztwie; ☐ W przypadku występowania w starym drzewostanie, wyłączyć cały drzewostan z gospodarki; ☐ Na terenie całego leśnictwa, w którym stwierdzono występowanie wzmoczona troska o zachowanie i odtworzenie zasobów rozkładającego się drewna. Pozostawiać drzewa zamierające i martwe, tak by osiągnąć zasoby rozkładającego się drewna w wysokości co najmniej 5% dojrzałego drzewostanu; ☐ Inne wymogi ochrony stanowiska powinny być zaplanowane przez specjalistów.
przeplatka aurinia, modraszek naustitos, modraszek telejus	☐ Utrzymać biotop przez użytkowanie łąki w reżimie łąki trzęślicowej (kosić co drugi rok po 15.09 i koniecznie zabierać pokos); ☐
czerwończyk nieparek, czerwończyk fioletek	☐ Ochrona łąk przez ich zagospodarowanie w reżimie łąki wilgotnej (koszenie po 15.06) lub łąki trzęślicowej (koszenie po 15.09), z pozostawianymi corocznie w innym miejscu nieskoszonymi fragmentami na 10-50% powierzchni; ☐ Zakaz odwadniania biotopów tym odbudowy i odmulanía rowów melioracyjnych, chyba że wyraźnie zalecone przez specjalistę w zakresie ekologii i biologii gatunku.
przeplatka maturalna	☐ Za wszelką cenę dążyć do utrzymania udziału jesionu w drzewostanach ☐ Inne wymogi ochrony stanowiska powinny być zaplanowane przez specjalistów.
kumak górski	☐ W nadleśnictwach, w których występuje, oceniać wszystkie remonty dróg leśnych pod kątem oddziaływania na kumaka; ☐ Utrzymanie oczek wodnych, w których zostały stwierdzone. ☐ W przypadku zaniku oczek konieczne działania czynnej ochrony które powinien zaprojektować specjalista;
kumak nizinny	☐ Utrzymanie oczek wodnych, w których zostały stwierdzone. ☐ W przypadku zaniku oczek, np. w wyniku spadku poziomu wód gruntowych, konieczne działania czynnej ochrony które powinien zaprojektować specjalista;
bóbr europejski	☐ Tolerowanie wszystkich efektów działalności bobrów.
wydra, wilk, ryś, niedźwiedź, zubr, nietoperze	☐ Ochrona powinna być zaprojektowana „w skali krajobrazu” przez specjalistów; ☐ Do czasu tego zaprojektowania nie trzeba modyfikować normalnej gospodarki.
inne gatunki	☐ Indywidualna ochrona każdego stanowiska powinna być zaplanowana przez specjalistów ☐ W żaden sposób nie przekształcać biotopów, w których zostały stwierdzone. Do czasu precyzyjnego zaprojektowania ochrony, nie wykonywać również działań gospodarczych biotopach tych gatunków.